

УДК 371.134

ПОНЯТІЙНИЙ ТЕЗАУРУС ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІХУДОЖНЬОГО СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Ван Яюєци

Статтю присвячено вивченню сутності поняття поліхудожнього світогляду. Висвітлюються соціально-культурні чинники модифікації фахової діяльності сучасного вчителя музики. Доведено необхідність усвідомлення змісту понять, що складають категоріально-понятійний тезаурус досліджуваної проблеми. Сутність поняття світогляду як базової категорії розглядається крізь призму сучасної освітньої парадигми. Наведено визначення поняття поліхудожнього світогляду, виділено основні аспекти процесу його формування.

Ключові слова: світогляд, поліхудожній підхід, культурні цінності, духовність, мистецька освіта.

Статья посвящена изучению сущности понятия полихудожественного мировоззрения. Освещаются социально-культурные факторы модификации профессиональной деятельности современного учителя музыки. Доказана необходимость осознания содержания понятий, которые составляют категориально-понятийный тезаурус исследуемой проблемы. Сущность понятия мировоззрения как базовой категории рассматривается через призму современной образовательной парадигмы. Дано определение понятия полихудожественного мировоззрения, выделены основные аспекты его формирования.

Ключевые слова: мировоззрение, полихудожственный подход, культурные ценности, духовность, художественное образование.

The paper studies the essence of the polyart worldview concept, which is considered in the context of vocational training of the music teacher. It is proved the necessity of understanding the content of the concepts that constitute the categorical and conceptual thesaurus of the investigated problem. It is submitted a comprehensive analysis of polyart outlook based on the scientific achievements of philosophy, psychology, pedagogy, art. The essence of the worldview concept as the base category is illuminated through the prism of modern educational paradigm.

The attention is the ability to recreate music in images multidimensional picture of the surrounding world. This enables targeted development of philosophical views of the person in the course of its interaction with the musical art. It is reveals the essence of polyart worldview, taking into account the results of scientific interpretations review of concepts related to the research problem. The most important aspects of its formation are related to study different kinds of art that are the common forms of artistic and creative development of the surrounding world. It is disclosed the importance of polyart approach to ensure the integrity of the personal-professional formation of the music teacher. The definition of polyart worldview is given, the main aspects of his formation is shown.

Key words: worldview, polyart approach, cultural values, spirituality, art education.

Постановка проблеми. Тенденції розвитку вищої освіти XXI століття зумовлюють необхідність виховання генерації фахівців нового типу, сутнісними характеристиками яких стануть стійкі професійно-педагогічні погляди та переконання, суголосні гуманістичним ідеалам сучасного суспільства. Натомість неготовність спеціалістів освітньої галузі до вирішення подібних проблем загрожує втратою молоддю моральних, національних та загальнокультурних цінностей.

Результати аналізу науково-методичних досліджень вказують на багатоаспектне висвітлення означеної проблеми в працях видатних мислителів (Аристотель, М. Бердяєв, І. Кант, Конфуцій, Сократ), педагогів (А. Дістервег, Я. Коменський, Г. Сковорода, Ж.-Ж. Руссо, К. Ушинський), психологів (Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтьєв, С Рубінштейн). Пріоритетні напрямки сучасного науково-педагогічного

пошуку зосереджені на обґрунтуванні концептуальних засад нової філософії освіти (В. Андрущенко), розвитку ідей національної освіти (О. Сухомлинська), розбудові моделі особистісно орієнтованого навчання (І. Бех). У галузі мистецької освіти значна увага надається вихованню особистості на засадах культурологічного та поліхудожнього підходів (О. Гайдамака, Лі Данься, Т. Дорошенко, Л. Масол, Г. Палка, Л. Паньків, Ж. Сироткіна, О. Рудницька, Б. Юсов).

Перспективи розвитку сучасної музичної освіти, зорінтовані на активність і унікальність учасників навчального процесу, передбачають здатність педагога виступати транслятором культурних та світоглядних цінностей. У такому контексті актуалізується потреба ґрунтовного дослідження сутності світогляду вчителя музики, осмислення феномену "поліхудожній світогляд".

Мета роботи полягає в аналізі базових понять та категорій, дотичних до процесу формування поліхудожнього світогляду майбутнього вчителя музики, та висвітленні його специфіки.

Виклад основного матеріалу. Науковий підхід до вивчення певної проблеми або явища включає аналіз категоріально-понятійного тезаурусу досліджуваної галузі. Опанування категорією чи поняттям прискорює становлення уявлень про сутність, структуру, процес виникнення, впливає на пізнання принципів функціонування явища, позначеного відповідним поняттям чи категорією [1, с. 122]. Дослідження сутності поняття поліхудожнього світогляду потребує синтезу наукових досягнень філософії, психології, педагогіки тощо.

Значення слова "світогляд" у працях І. Канта пов'язане з розумінням світоспоглядання як простого сприйняття навколишнього світу в широкому сенсі. Однак світогляд є не стільки відбитком загальної зовнішньої картини світу, скільки результатом осмислення людиною свого місця в системі духовно-культурних координат. Особливої ваги для досліджуваної проблеми набуває розуміння світогляду як "духовно-практичного утворення", "форми й способу сприйняття суб'єктом світу через потреби особистості" [2, с. 569].

Розкриваючи багатшарову структуру світогляду, психологи вбачають його основою стійку систему поглядів, цілей, соціальних позицій, переконань та життєвих цінностей [3, с. 255]. Усвідомлення світогляду як духовної призми, крізь яку висвітлюються події зовнішнього й внутрішнього світу людини, дає підстави вважати його основоположним елементом будь-якої культури [4, с. 269]. Водночас вчені наголошують, що "світогляд формується внаслідок практичного освоєння духовної культури суспільства" [5, с. 299].

Невід'ємною складовою духовної культури людства є *мистецтво*. Аналіз різних періодів розвитку мистецтва доводить, що в кожному епоху зберігалась відповідність між художньою картиною світу і художньою концепцією людини. Виступаючи потужним чинником пізнання та відтворення дійсності, мистецтво перебрало на себе функції одного з найефективніших засобів формування світогляду людини. Спроможність впливати на особистість, відтворювати в художніх образах багатомірну картину світу найповнішою мірою притаманна *музичному мистецтву*, оскільки "образно-музичне вираження реальності, з його можливістю цілісного, гармонійного, упорядкованого вираження сутнісного рівня реальності, є не тільки зразком для філософського осмислення, а й можливістю набуття певного духовного досвіду... Сукупність "картин світу", представлених у творчості різних композиторів, часто стає системою поглядів на світ, пробуджує індивідів до пошуку власного світорозуміння" [6].

В умовах плюралізму поглядів на різні явища культурно-суспільного буття зростає роль викладачів мистецьких дисциплін. Саме мистецька освіта забезпечує особливий зв'язок між суспільними та особистісними цінностями, що детермінують світоглядні орієнтири людини. У такому контексті світогляд майбутнього вчителя музики сповнюється новим змістом. Синкретична природа музичного мистецтва та вимоги сучасного суспільства до фахових умінь музиканта зумовили активне впровадження інтеграційних принципів у процес становлення світоглядних засад майбутнього фахівця. Це сприяло введенню до наукового обігу поняття *поліхудожнього підходу*. Вивчення особливостей світогляду вчителя музики крізь призму поліхудожнього підходу спонукає до розгляду суттєво близьких, суміжних понять, що сприятиме глибшому осмисленню досліджуваної проблеми.

З огляду на це важливим є усвідомлення особливостей *поліхудожньої освіти*, яка у філософсько-культурологічному розумінні виступає необхідним підґрунтям для створення світоглядно-виховної моделі мистецької освіти, що стане консолідуючим чинником у процесі зародження і співіснування різноманітних підходів до навчання, сприятиме узгодженню міждисциплінарного змісту освіти з технологіями особистісно-розвивального спрямування [7, с. 7].

Набуває ваги розгляд *поліхудожньої підготовки* майбутнього вчителя музики як умови успішної професійної самореалізації, в основу якої покладений синтез мистецтв, що виступає методологічним принципом формування й розвитку музичної свідомості (Т. Дорошенко). Цінність становить дослідження *поліхудожньої компетенції* вчителя музики, яка передбачає готовність органічно поєднувати у професійній діяльності спеціальні музичні та загальнокультурні знання з креативним мисленням і духовно-моральними засадами (О. Боблієнко). Соціальну значущість має розробка методики *поліхудожнього виховання*, що ґрунтується на суб'єкт-суб'єктній діяльності педагогів і вихованців, взаємодії різних видів мистецтва, засадах особистісно орієнтованого виховання (О. Гайдамака).

Потреба в підвищенні престижу педагогічної професії актуалізує проблему формування *цілісного професійного світогляду*, що є невід'ємним компонентом його професіоналізму й поєднує музичну культуру, педагогічну майстерність та багатство внутрішнього світу особистості. Визнано, що професійний світогляд педагога-музиканта задає напрямки практичного розвитку особистості, детермінує її професійну діяльність [8, с. 3].

Забезпечення цілісності особистісно-професійного становлення вчителя музики передбачає сформованість його *художнього світогляду*. Розкриття сутності художнього світогляду особистості через категорії світоуявлення, світовідчуття, художнього світорозуміння склало підґрунтя для визначення змісту художнього світогляду вчителя музики як "узагальненої системи його мистецьких знань, художніх цінностей та художньо-педагогічних принципів, що забезпечує ефективність його особистісної самореалізації в професійній діяльності" [9, с. 11].

Синтезуючи зміст розглянутих дефініцій, можна зробити висновок про те, що *поліхудожній світогляд* – це сформована під впливом різних видів мистецтва та форм художньої діяльності система поглядів, знань, переконань і цілей, що складає підґрунтя для успішного транслювання особистісних та суспільних світоглядних орієнтирів у педагогічній діяльності. Формування поліхудожнього світогляду передбачає: опанування різноманітних мистецтв, які виступають формами єдиного художньо-творчого освоєння світу; розвиток особистісних та професійних якостей, що інтегрують загальнохудожню культуру фахівця; визначеність способів духовно-практичної самореалізації.

Висновки. В контексті сучасної освітньої парадигми вивчення поняття світогляду набуває особливої актуальності. Зорієнтованість діяльності вчителя музики на мистецьку інтеграцію висуває нові вимоги до організації естетичного середовища на поліхудожніх засадах. Залежність педагогічної майстерності вчителя музики від засвоєних культурних цінностей, репрезентованих у творах мистецтва, і сформованого на цій основі ціннісного світовідношення посилює важливість поліхудожнього світогляду. Акцентуючи увагу на образній природі мистецтва, поліхудожній світогляд стимулює розвиток творчої свідомості, забезпечує пріоритет уяви в художній діяльності.

Визначальна роль поліхудожнього світогляду в професійній діяльності вчителя музики зумовлює необхідність його подальшого ґрунтового вивчення, зокрема: пошуку ефективних способів і умов його формування, розробки методів діагностування; здійснення різноаспектного аналізу даної проблеми в контексті сучасних соціокультурних умов.

Література

1. Очеретяный А. А. Методологический анализ понятийного аппарата психологии / Анатолий Андреевич Очеретяный // Горизонты образования. Научно-образовательный журнал АлтГТУ. – 2011. – № 1. – С. 119–123.
2. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. – 2-е вид. – Київ : Абрис, 2002. – 750 с.

3. Немов Р. С. Психология : словарь-справочник : в 2 т. / Роберт Семенович Немов. – М. : ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – 304 с.
4. Кононенко Б. И. Большой толковый словарь по культурологии / Борис Иванович Кононенко. – М. : ООО "Издательство "Вече 2000"; ООО "Издательство АСТ", 2003. – 512 с.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
6. Росул Т. І. Музичний твір як проєкція світогляду композитора (на прикладі "Карнавалу тварин" К. Сен-Санса) [Електронний ресурс] / Тетяна Іванівна Росул. – Режим доступу:
<http://www.stattionline.org.ua/obraz/33/2165-muzichnij-tvir-yak-proekciya-svitoglyadu-kompozitora-na-prikladi-karnavalu-tvarin-k-sen-sansa.html>. – Назва з екрана.
7. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посіб. для вчителів / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна та ін. – Харків : Веста : Ранок, 2006. – 256 с.
8. Горожанкіна О. М. Педагогічні умови формування професійного світогляду майбутнього педагога-музиканта : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / Горожанкіна Олена Миколаївна. – Черкаси, 2010. – 23 с.
9. Васильковська К. М. Формування художнього світогляду майбутнього вчителя музики в процесі вивчення музично-історичних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 "Теорія та методика навчання музики і музичного виховання" / Васильковська Катерина Миколаївна. – К., 2006. – 25 с.